

O'qituvchi K. Polvonov

FAN: O'zbekiston tarixi

SINF: 9-sinf

MAVZU: Toshkentda «Vabo isyoni»

TEXNOLOGIK XARITA

MAVZU	9-sinf Toshkentda «Vabo isyoni»
Maqsad, vazifalar	Maqsad: O'quvchilarga 1892 yil Toshkentda bo'lib o'tgan «Vabo isyoni» to'g'risida bilimlar berish Vazifalar: - o'quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqish uyg'otish, ularda mavzu asosida bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va kengaytirish. - mavzuga oid tarqatilgan materiallarni o'quvchilar tomonidan yakka va guruh holatida o'zlashtirib olishlari hamda suhbat munozara orqali tarqatma materiallardagi matnlar qay darajada o'zlashtirilganligini nazorat qilish, ularni bilimini baholash.
O'quv jarayonining mazmuni	1892 yil Toshkentda bo'lib o'tgan «Vabo isyoni»; qo'zg'olonning sabablari, boshlanishi hamda bostirilishi to'g'risida bilimlar berish
O'quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Uslub: Og'zaki bayon qilish, “ Baxtli tasodif ” o'yini, “ Beshta to'g'ri, bitta noto'g'ri ” o'yini “ BBB ” texnologiyasi. Shakl: suhbat-munozara, amaliy mashg'ulot, kichik guruhlar va jamoada ishlash. Vosita: Tarqatma materiallar: matnlar, portretlar. Usul: Tayyor yozma materiallar va chizmalar asosida. Nazorat: Og'zaki nazorat, savol-javoblar, kuzatish, o'z-o'zini nazorat qilish. Baholash: Rag'batlantirish, 5 balli tizim asosida baholash.
Kutiladigan natijalar	O'qituvchi: mavzuni qisqa vaqt ichida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirishiga erishadi, o'quvchilar faolligini oshiradi. O'quvchilarda darsga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Bir mashg'ulot jarayonida o'quvchilarni baholaydi. O'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishadi. O'quvchilar tomonidan yozma axborotni mustaqil o'rganish, uni xotirada saqlash, boshqalarga yetkazish, savol beri shva savollarga javob berishga o'rgatadi. O'quvchi: Yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo'lib ishlashni o'rganadi. Nutqi rivojlanadi va eslab qolish qobiliyati kuchayadi, o'z-o'zini nazorat qilishni o'rganadi, qisqa vaqt ichida ko'p ma'lumotga ega bo'ladi va baholay oladi.
Kelgusidagi rejalar (tahlil, o'zgarishlar)	O'qituvchi: Yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish va darsda tatbiq etish, takomillashtirish. O'z ustida ishlash, mavzuni hayotiy voqealar bilan bog'lash. Pedagogik mahoratni oshirish. O'quvchi: matn bilan mustaqil ishlashni o'rganadi. O'z fikrini ravon bayon qila oladi. Shu mavzu asosida qo'shimcha materiallar topadi, ularni o'rganadi. O'z fikri va guruh fikrini tahlil qilib bir yechimga kelish

	malakasini hosil qiladi.
--	--------------------------

DARSNING BLOK CHIZMASI

	Dars bosqichlari	Vahti
	Tashkiliy qism	3 minut
	Oʻtilgan mavzuni takrorlash	12 minut
	Yangi mavzuni guruhlar bilan ishlash	15 minut
	Yangi mavzuni mustahkamlash	10 minut
	Baholash	3 minut
	Uyga vazifa	2 minut

Darsning borishi

I. Tashkiliy qism:

Oʻquvchilar bilan salomlashish, sinf tozaligiga eʼtibor qaratish, oʻquvchilarni darsga tayyorlash, davomatni aniqlash, uyga berilgan vazifalarni tekshirish, Oʻzbekistonda va dunyoda sodir boʻlayotgan yangiliklar bilan (topshiriq berilgan oʻquvchilar orqali) tanishtirish.

Darsning jihozlanishi va darsga hozirlik koʻrish

- 1.Darslik, mavzuga oid rasmlar
- 2.Dunyo va Oʻzbekiston xaritasi
- 3.Tarqatma materiallar: (topshiriqlar yozilgan kartochkalar)
4. Sinf xonasini guruhlariga ishlashga tayyorlash (sinf oʻquvchilarining soniga qarab 4, 5 guruhga boʻlib, stollarni qoʻyib chiqish)

Dars turi: Aralash

Dars jarayonida qoʻllaniluvchi metodlar: **“Baxtli tasodif” oʻyini, “Beshta toʻgʻri, bitta notoʻgʻri” oʻyini “BBB” texnologiyasi.**

Sinfni guruhlar bilan ishlashga tayyorlash

Oʻquvchilarni guruhlarda ishlashga tayyorlash uchun dars boshlanishidan avval ularga **“Baxtli tasodif” oʻyini, “Beshta toʻgʻri, bitta notoʻgʻri” oʻyini “BBB” texnologiyasi** haqida tushunchalar beriladi.

.

II. Oʻrganilgan mavzuni (“Turkistonda milliy-ozodlik harakatlarining boshlanishi va uning sabablari”) soʻrab baholash

Oʻquvchilar quyidagi **“Baxtli tasodif”** bilet savollarini olib javob beradilar:

Bilet № 1

1. Mustamlakachilik jabr-zulmining kuchayishi asosan qanday koʻrinishlarda yaqqol koʻzga tashlanadi?
2. Mustamlakachi hukumatning Turkistonda olib borgan siyosatining maqsad va vazifalari

nimadan iborat edi?

Bilet № 2

1. Xalq hayotining qashshoqlashishiga qanday omillar sabab bo'ldi?
2. Nima uchun xalq harakatlari 70-yillar oxirida aynan Farg'ona vodiysida kuchaydi?

Bilet № 3

(O'tilgan mavzuni to'liq so'rab baholash)

Bilet № 4

“Baxtli tasodif”- 5 baho

(o'qituvchi biletleri yoki undagi savollarni ko'paytirishi mumkin)

III. Yangi dars mazmuni (9-sinf Toshkentda «Vabo isyoni»):

O'qituvchi yangi mavzuni tushuntiradi

Ma'ruza quyidagi tartibda tushuntiriladi:

- ❖ Qo'zg'olonning boshlanish sabablari.
- ❖ Qo'zg'olonning boshlanishi.
- ❖ Qo'zg'olon bostirilgandan keyingi chora-tadbirlar.

IV. Yangi mavzuni mustahkamlash uchun

1) Savollar (Tezlik bilan o'quvchilar javob beradilar)

1. Mahalliy aholi huquqlarining cheklanishini nimalarda ko'rasiz?
2. Toshkent qo'zg'olonining boshlanish sabablarini ayting va milliy qadriyatlarga nimalar kirishini izohlang.
3. Qo'zg'olon qachon boshlandi? Mustamlakachilar va ularga xizmat qiluvchilarning qaysi harakati xalqni tug'yonga keltirdi?
4. Qo'zg'olon bostirilgandan keyin qanday tadbirlar amalga oshirildi?

2) “Beshta to'g'ri, bitta noto'g'ri” o'yini (O'qituvchi kartochkalarni oldindan tayyorlab kelishi kerak)

1. “Beshta to'g'ri, bitta noto'g'ri” o'yini

T/r	Ma'lumotlar	To'g'ri yoki noto'g'ri	Kalit so'z
1	1892 yil mart oyida Afg'onistonda vabo kasalligi tarqaldi		Kitob
2	Toshkentda qo'zg'olon 1892 yil 24 iyunda boshlandi		Suv
3	Shahar oqsoqoli Muhammad Yoqub edi		Osmon
4	Qo'zg'olonchilar taxminan 200 kishidan ortiq edi		Atirgul
5	Toshkent shahar hokimi S. Putinsev bo'lgan		Daftar
6	Vabo kasalligi 1892 yil, 7-iyunda Toshkentda qayd etildi		Handalak

Izoh: Noto`g`ri deb topilgan qatordagi kalit so`zni ayting

2. “Beshta to`g`ri, bitta noto`g`ri” o`yini

T/r	Ma`lumotlar	To`g`ri yoki noto`g`ri	Kalit so`z
1	Vabo isyoni – toshotar voqeasi deb ham ataladi		Kitob
2	Toshkentda qo`zg`olon 1892 yil 24 iyunda boshlandi		Suv
3	Shahar oqsoqoli Muhammad Yoqub edi		Osmon
4	Qo`zg`olonchilar taxminan 300 kishidan ortiq edi		Lola
5	Toshkent shahar hokimi S. Putinsev bo`lgan		Daftar
6	Vabo kasalligi 1892 yil, 7-iyunda Toshkentda qayd etildi		Handalak

Izoh: Noto`g`ri deb topilgan qatordagi kalit so`zni ayting

(o`qituvchi kartochkalar sonini ko`paytirishi mumkin)

V. Dars yakunlanadi va baholanadi

O`quvchilar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni o`qituvchi baholash uchun o`quvchilarning uyga berilgan vazifalarni to`g`ri bajarganligi, darsdagi faol ishtiroki e`tiborga olinib baholanadi.

VI. Uyga vazifa

Yangi mavzuni darslik bo`yicha o`qib, mavzu oxiridagi savollarga javob tayyorlash va “BBB” jadvalini to`ldirib kelish

(O`quvchilarga misol tariqasida tushuntirib berish kerak)

BILDIM	BILARDIM	BILMOQCHIMAN

TOSHKENTDA «VABO ISYONI»

(MA`RUZA)

Qo`zg`olonning boshlanish sabablari. 1892-yilning mart oyida Afg`onistonda vabo kasalligi tarqaldi. Bahor faslining oxirlariga kelib bu kasallik Samarqand viloyatining Jizzax uezdida, 7-iyunda esa Toshkentda ham qayd qilindi. Toshkent shahar ma`muriyati kasallikka qarshi tadbirlar qatorida shahardagi 12 ta qabristonni yopib qo`ydi. Shu kasallikdan vafot etgan kishilar uchun shahardan chekka joyda maxsus qabristonlar ochish va`da qilindi. Lekin amalda shahardan tashqarida faqat bitta qabriston ochildi. Sanitariya tadbirlari xalqqa ishonarli qilib tushuntirilmadi. Bundan tashqari, shifokor-feldsherlar yetishmasligi sababli bemorlarni tekshirish ko`pincha uchinchi yo to`rtinchi kuni o`tkazilar edi. Bu vaqtda aholi o`rtasida mustamlakachi ma`murlar suvni, shifokorlar esa bemorlarni qasddan zaharlayotgani, murdalarning qabrlardan chiqarib tashlanayotgani to`g`risidagi mishmish gaplar tarqaldi.

Bunday vaziyat aholi orasida sarosimalik va norozilik keltirib chiqardi. Bu vaqtda Toshkentning Eski shahardagi xalqparvar, mustamlakachilarga yoqmaydigan oqsoqoli Inog`omxo`ja Umriyoxo`jayev lavozimidan chetlashtirildi. Uning o`miga tayinlangan shaxs pora olishni kuchaytirish maqsadida boshqa kasallik bilan og`rib vafot etganlarni ham vabo uchun ochilgan

shahar chekkasidagi qabristonga ko'mishni buyurdi. Xalq bunga keskin ravishda norozilik bildirdi. Bu holat qo'zg'olon boshlanishiga sabab bo'ldi.

1892-yildagi norozilik harakatlarini keltirib chiqargan asosiy sabab, birinchidan, mahalliy aholiga nisbatan siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan mustamlakachilik jabr-zulmining tobora kuchayib borayotganligi; ikkinchidan, xalq ommasining og'ir ahvoli, hunarmand kosiblar va mardikorlarning ayovsiz ishlatilishi; uchinchidan, iste'mol mahsulotlari narxlarining to'xtovsiz oshib borishi, soliqlarning ko'pligi; to'rtinchidan, amaldorlarning o'z mansablarini suiiste'mol qilishi, poraxo'rliги kabi holatlarning ko'payib ketishi bo'ldi.

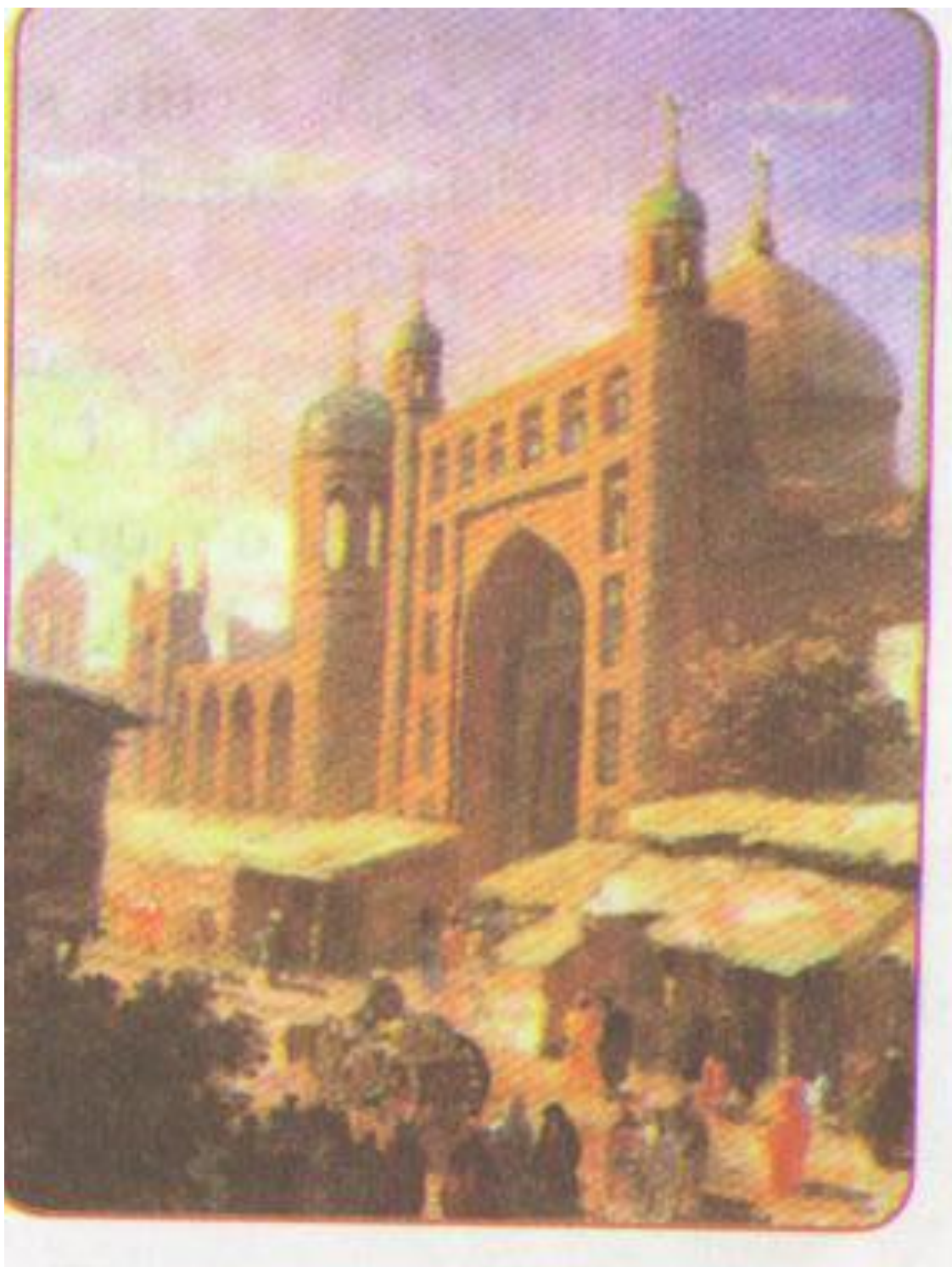
Qo'zg'olonning boshlanishi. Tarixda «Vabo isyoni» (yoki «Toshotar voqeasi») deb nom olgan qo'zg'olon 1892-yilning 24-iyunida boshlandi. Dastlab mahalliy aholining noinsof, poraxo'r amaldorlar va sudxo'rlarga, hokimiyatni suiiste'mol qilish bilan tanilgan shahar bosh oqsoqoliga qarshi noroziligi bilan boshlandi. Bu qo'zg'olonchilar asosan mardikorlar va hunarmand-kosiblardan iborat edi.

Bu voqeani o'z ko'zi bilan ko'rgan zamondoshlardan biri shunday yozgan edi: "Qo'zg'olonchilarning maqsadi bo'layo'lgan kamsitishlarni to'xtatishga erishish edi. Olomon shahar boshlig'i S.Putinsev huzuriga chora ko'rish to'g'risidagi talab bilan yo'lga tushadi. Olomonda o'qotar yoki zamonaviy qurollar ham yo'q bo'lib, ular taxminan 400 kishi atrofida edi"

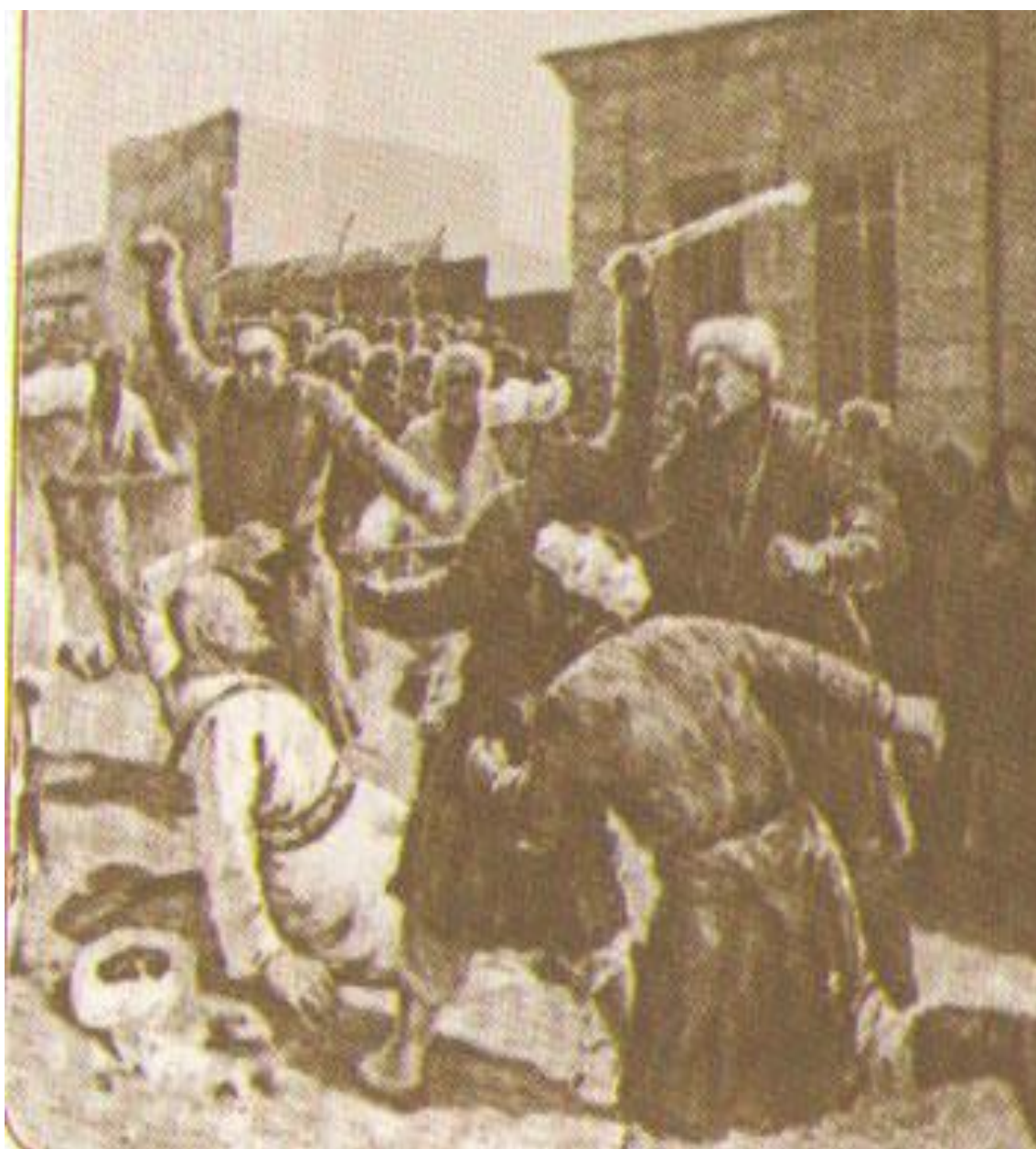
Eski shahar oqsoqoli Muhammad Yoqub olomondan qo'rqib ketib, shahar boshlig'i polkovnik S. Putinsev huzuriga yordam so'rab bekinishga urindi. Xalq S. Putinsevdan oqsoqolni ular ixtiyoriga berishni talab qildi. S.Putinsev esa muzokara o'miga kuch ishlatishni afzal ko'rdi. Kuch ishlatish to'g'risidagi buyruqdan keyin, sabr kosasi to'lgan xalq uzoq o'ylab o'tirmay hokimga hujum boshladi. Uning odamlarini tor-mor etib, o'zini kaltaklashdi. Toshkent oqsoqolining uyiga o't qo'yishdi. S. Putinsev va uning mirshablarini do'pposlagan xaloyiq mahkamani ham ostin-ustun qildi. Qo'zg'olonnı bostirish uchun kazaklar polki va bir ro'la askar chaqirildi.

Qo'zg'olon bostirilgandan keyingi chora-tadbirlar. O'lka ma'muriyatining norozilik harakatlarini shafqatsiz usullar bilan bostirishi, qo'zg'olon ishtirokchilarini ayovsiz jazolashi mustamlakachi hukumatning asl yuzini yaqqol ko'rsatib berdi. Toshkentdagi qo'zg'olon Turkiston mustamlaka ma'muriyatini jiddiy tashvishga soldi. U hukumatga politsiya shtatini ko'paytirish va jazo vakolatlarini yanada kengaytirish haqida murojaat qildi. Sankt-Peterburg Turkiston general-gubematorining iltimosini qondirib, o'lkada «mirshablik holati»ni joriy etishga ruxsat berdi. Turkiston o'lkasida 1892-yil 18-iyundan kuchga kirgan «Harbiy holatda deb e'lon qilingan joylar haqida Qoida» joriy etildi. Mustamlakachilar uchun keng vakolatlar berildi. Turkiston general-gubematori «kuchli muhofazada» deb e'lon qilingan joylarda majlis-yig'inlarni tarqatish, savdosanoat korxonalarini yopish, matbuot organlarini taqiqlash, istalgan odamni surgun qilish, jarima solish va boshqa huquqlarni oldi. «Favqulodda muhofazada» deb e'lon qilingan joylarda esa butun hokimiyat general-gubemator yoki u tayinlagan bosh noib qo'lga o'tdi.

Ushbu qo'zg'olonning bostirilishida mustamlakachilar o'z manfaatlari yo'lida xalqning urf-odatlarini, diniy e'tiqodini, milliy qadriyatlarini toptashdan ham qaytmasligini ko'rsatdilar. Umuman olganda, mustamlakachilar har qadamda o'zlarini o'lkada hokim va istilochi ekanliklarini mahalliy aholiga namoyish qildi.

Toshkent ko`chasi. XIX asr

Qo'zg'olonchilarning shahar hokimiga hujumi.